HEMMELIG

M Ø T E

(GSR) i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

onsdag den 20. mai kl. 14

Møtet ble ledet av komiteens leder, Gunnar Skaug.

Til stede var: Gunnar Berge, Paul Chaffey, Kaci Kullmann Five, Fridtjof Frank Gundersen, Carl I. Hagen, Anne Enger Lahnstein, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Reiulf Steen, Hans J. Røsjorde, Kjell Magne Bondevik, Helen Bøsterud, Johan J. [illegible], [illegible] C. Jakobsen, Kjellbjørg Lunde, Siri Frost Sterri, Anders Talleraas, Tom Thoresen, Sigurd Verdal, Marit Rotnes (for Roger Gudmundseth), Ingvald Godal (for Jo Benkow), Anders C. Sjaastad (for Jan P. Syse), Terje Nyberget (for Jens Marcussen), Rolf Ketil Bjørn (for Erik Solheim) og Borghild Røyseland (for Kåre Gjønnes).

Fra forsvarskomiteen: Dagfinn Hjertenes, Olav Lund og Leiv Stensland.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Thorvald Stoltenberg og forsvarsminister Johan Jørgen Holst.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Ekspedisjonssjef Ole P. Kolby, Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef John A. Lunde, Forsvarsdepartementet, underdirektør Svein Efjestad, Forsvarsdepartementet og byråsjef Torill Oftedal Sjaastad, Utenriksdepartementet.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Hans Ola Urstad.

Dagsorden

1. [redacted]

2. Stedsvalg for den fremtidige NATO-kommando i Norge

3. Sør-Afrika-sanksjonene

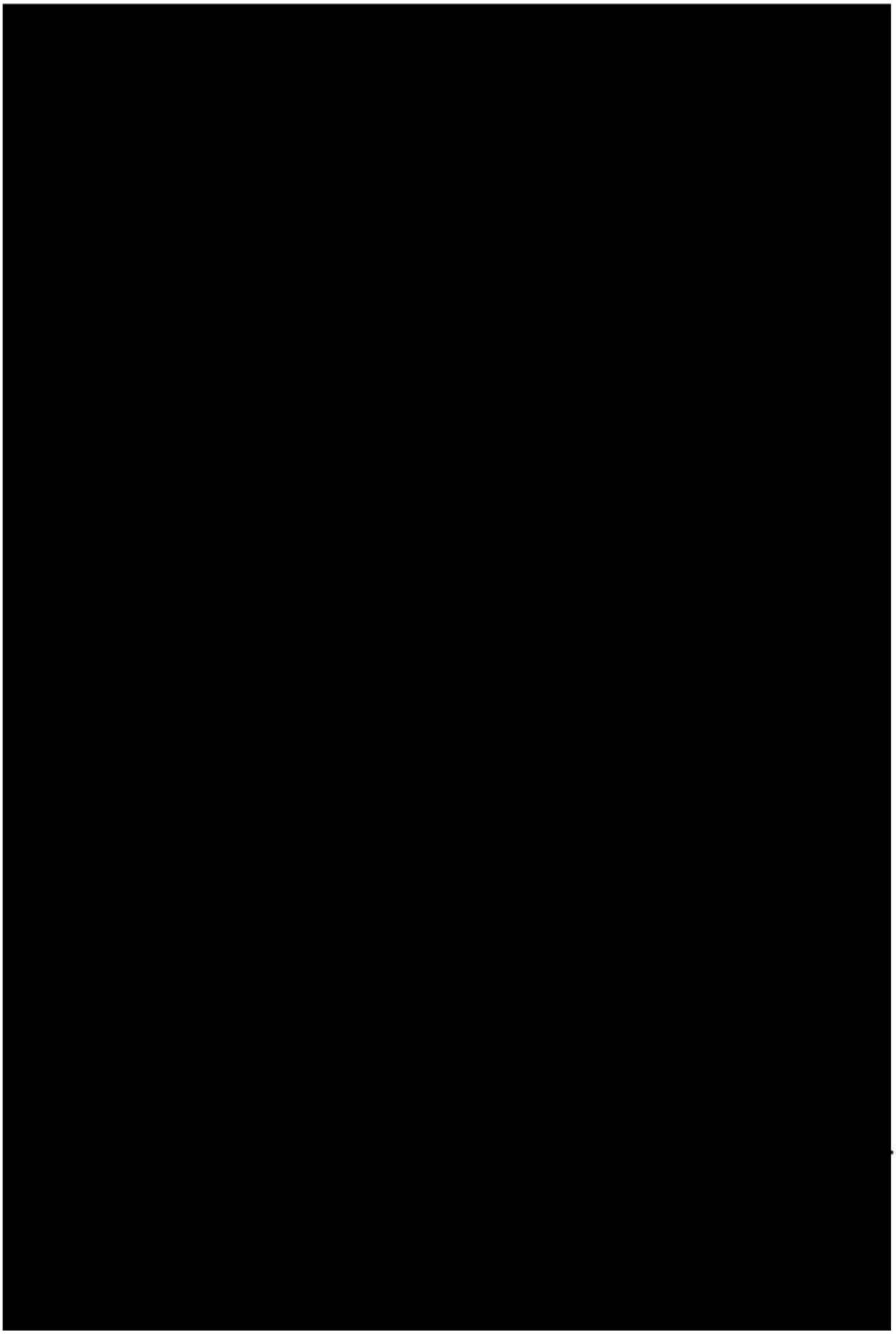
4. Eventuelt

Sak nr. 1

(GSR)

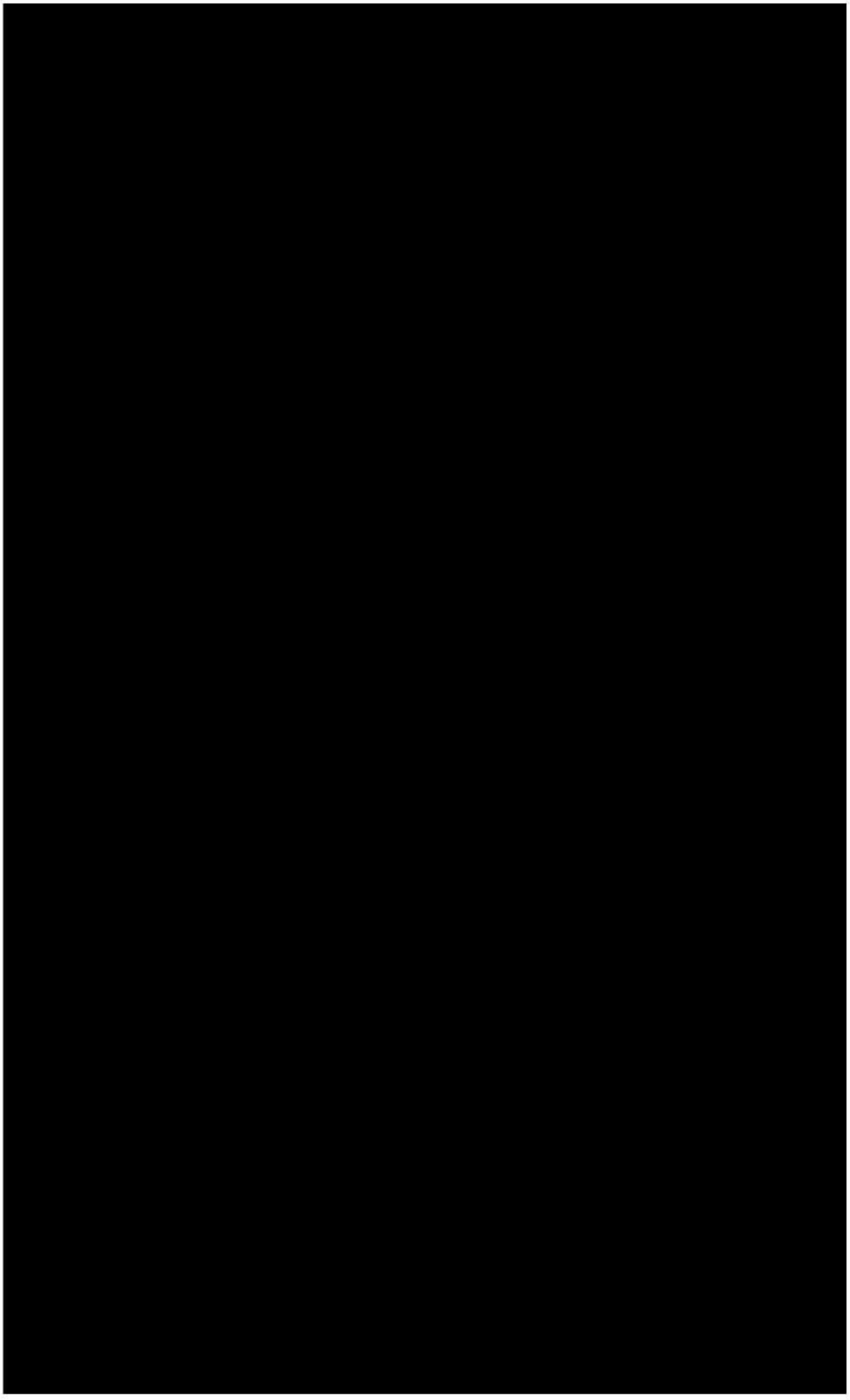
[redacted]

(GSR)

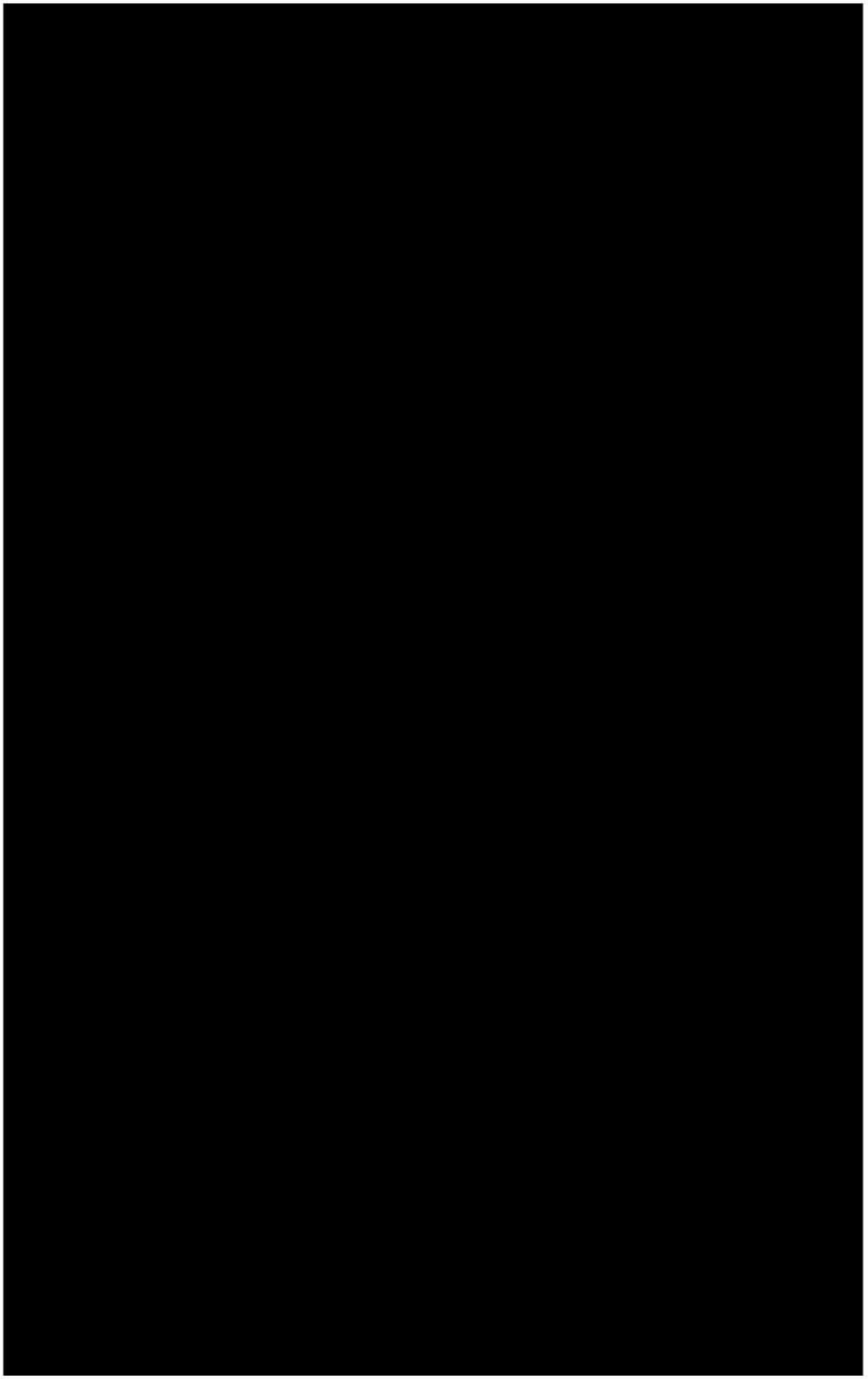

(GSR)

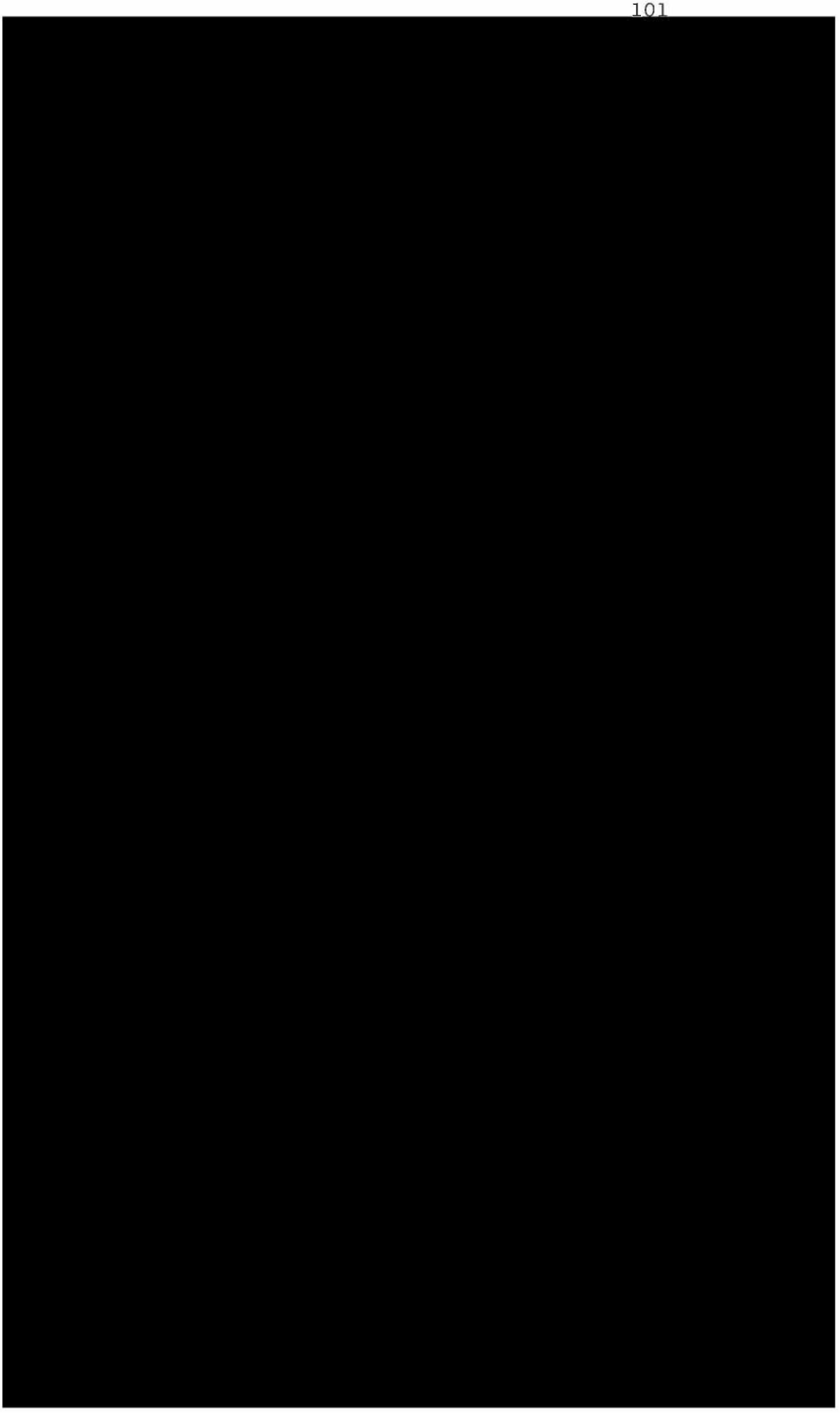
(SL)

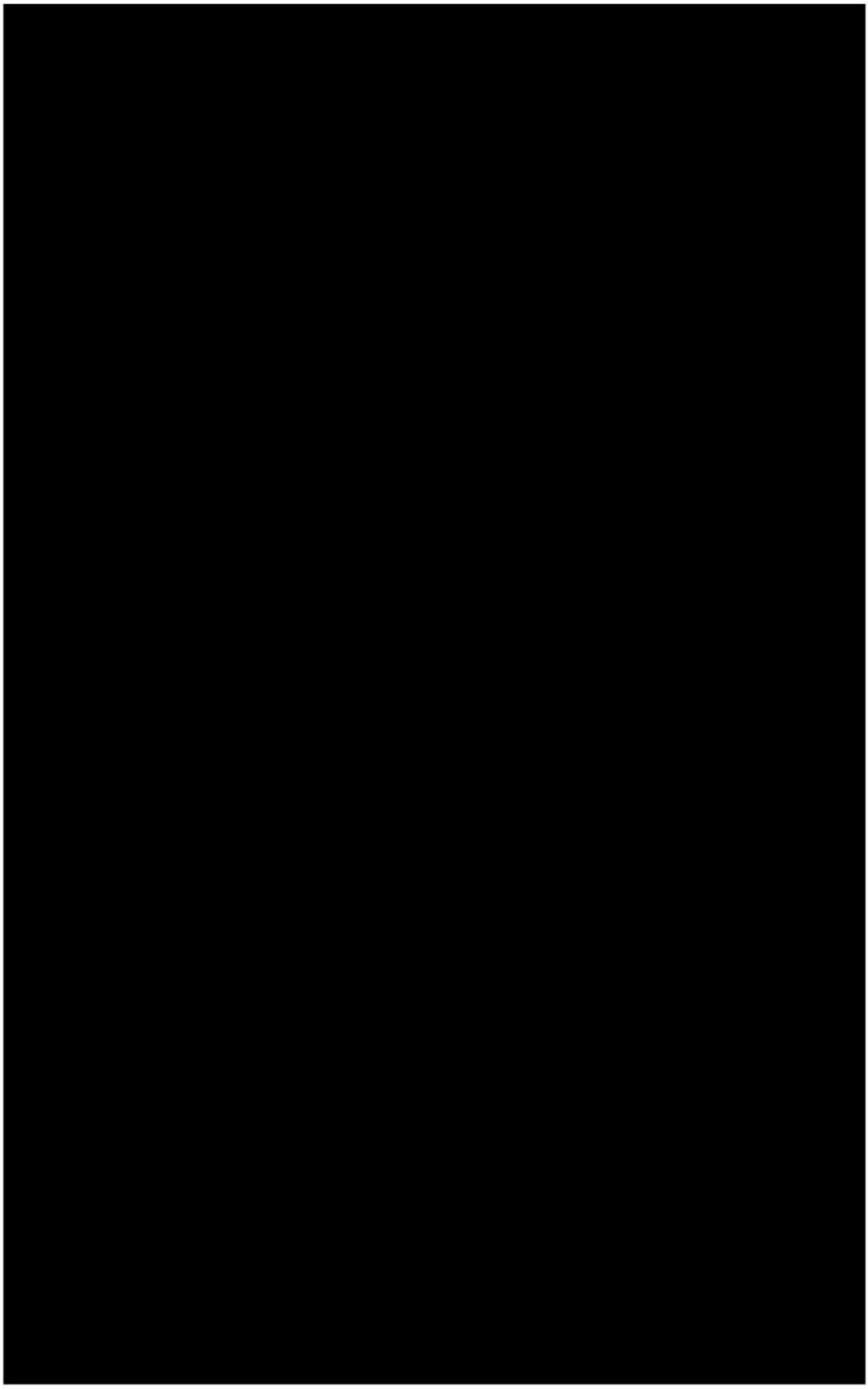
(SL)

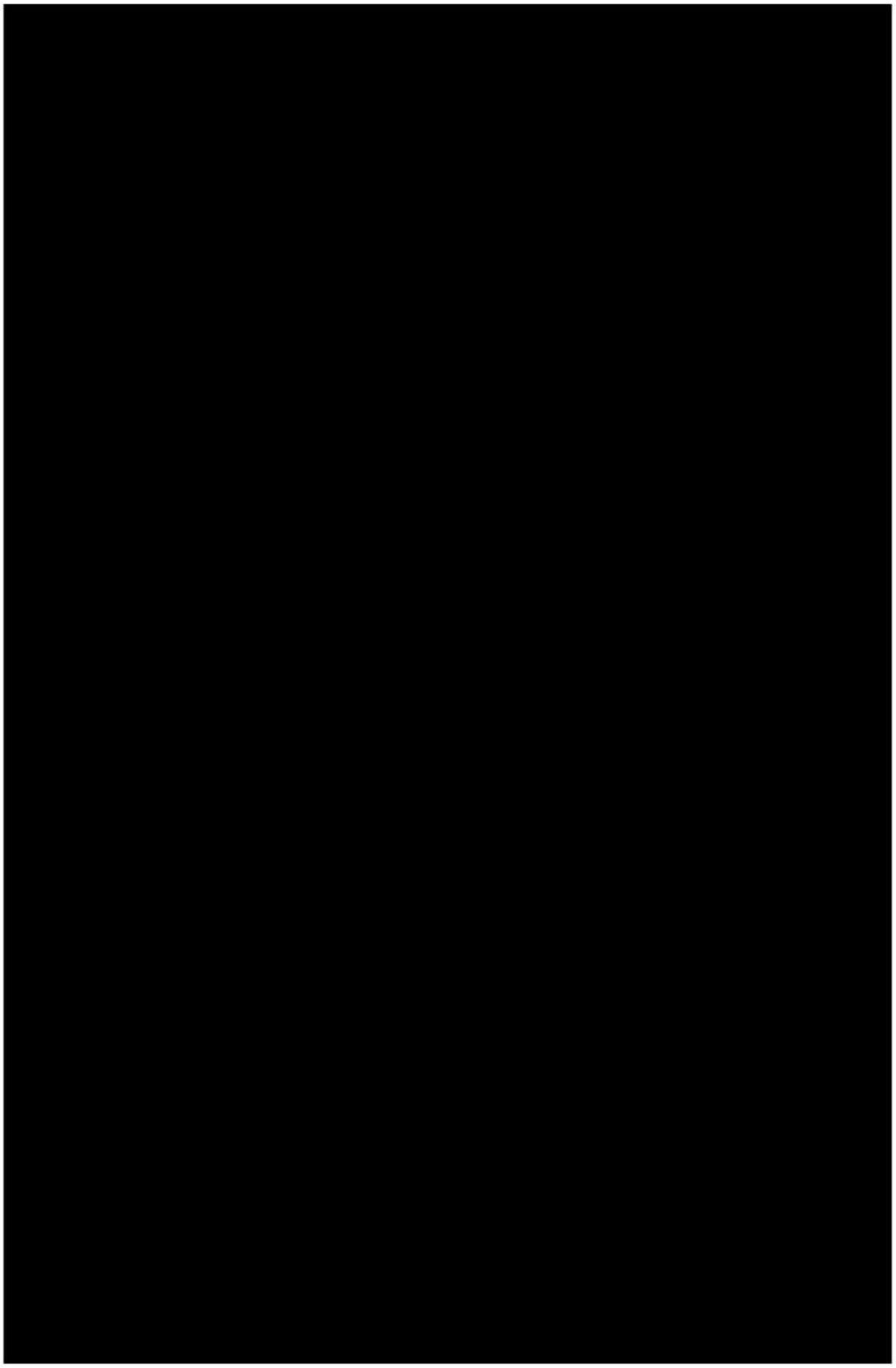
(SL)

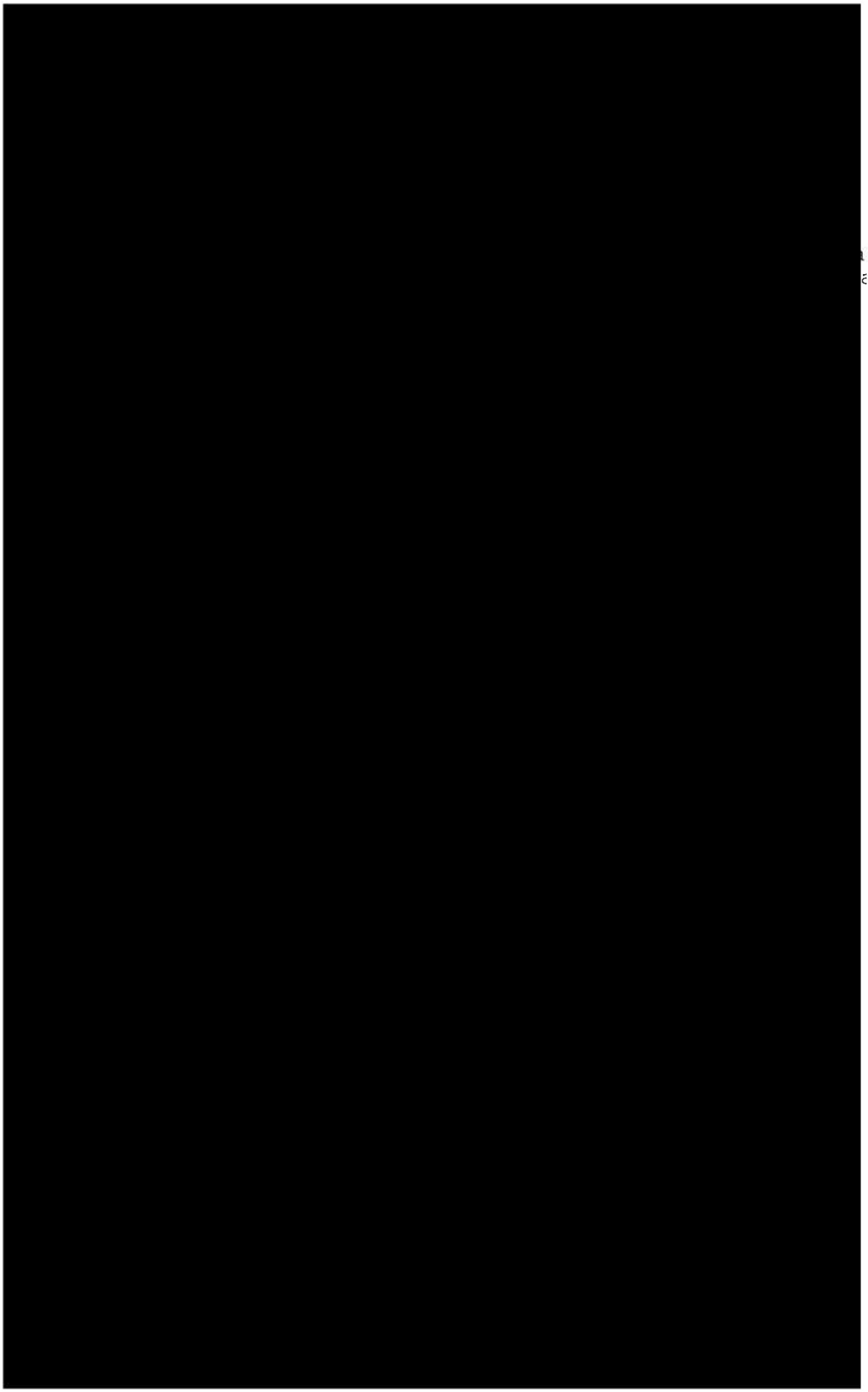
(SL)

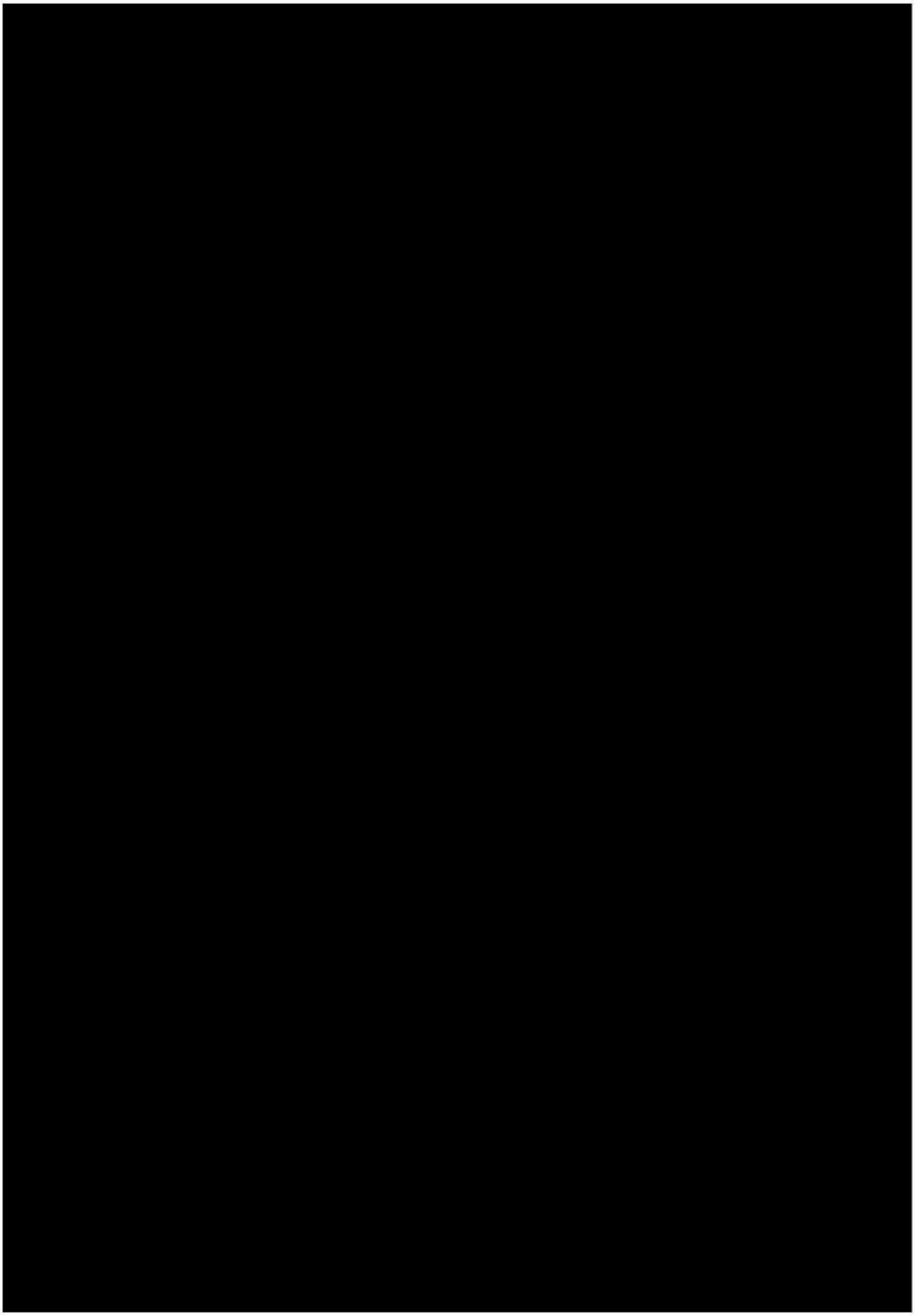
(SL)

(GSR)

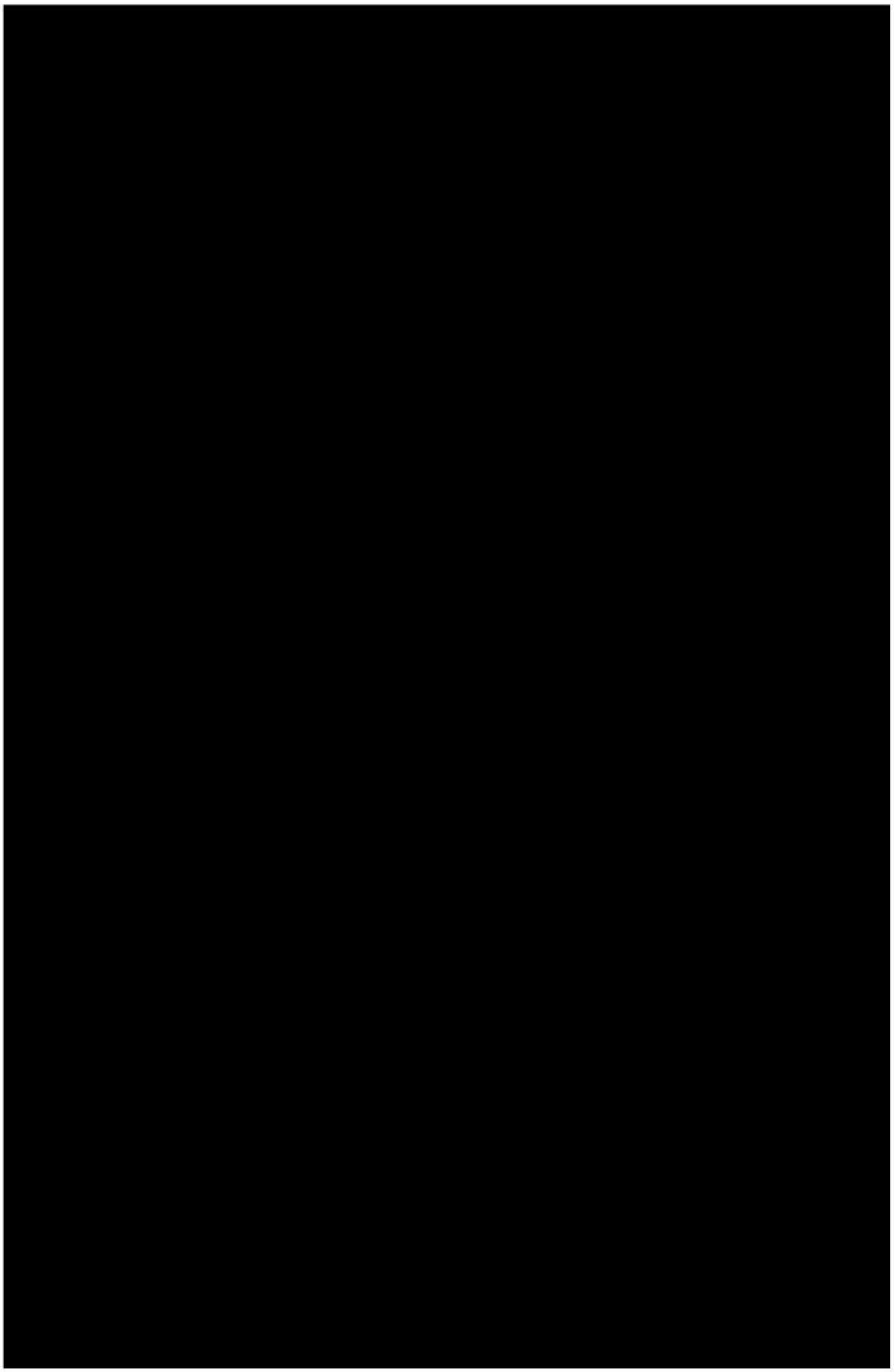

(GSR)

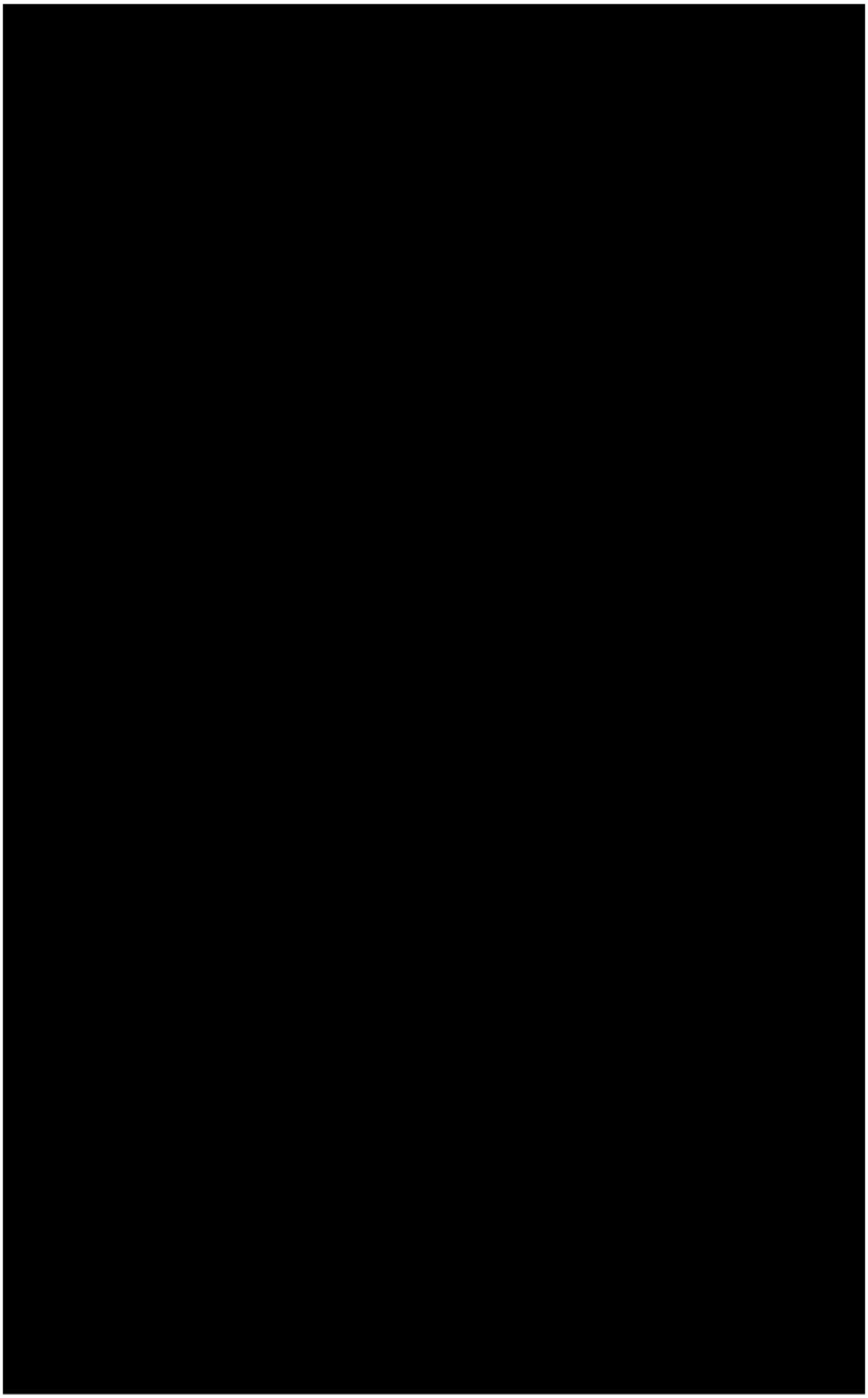

(GSR)

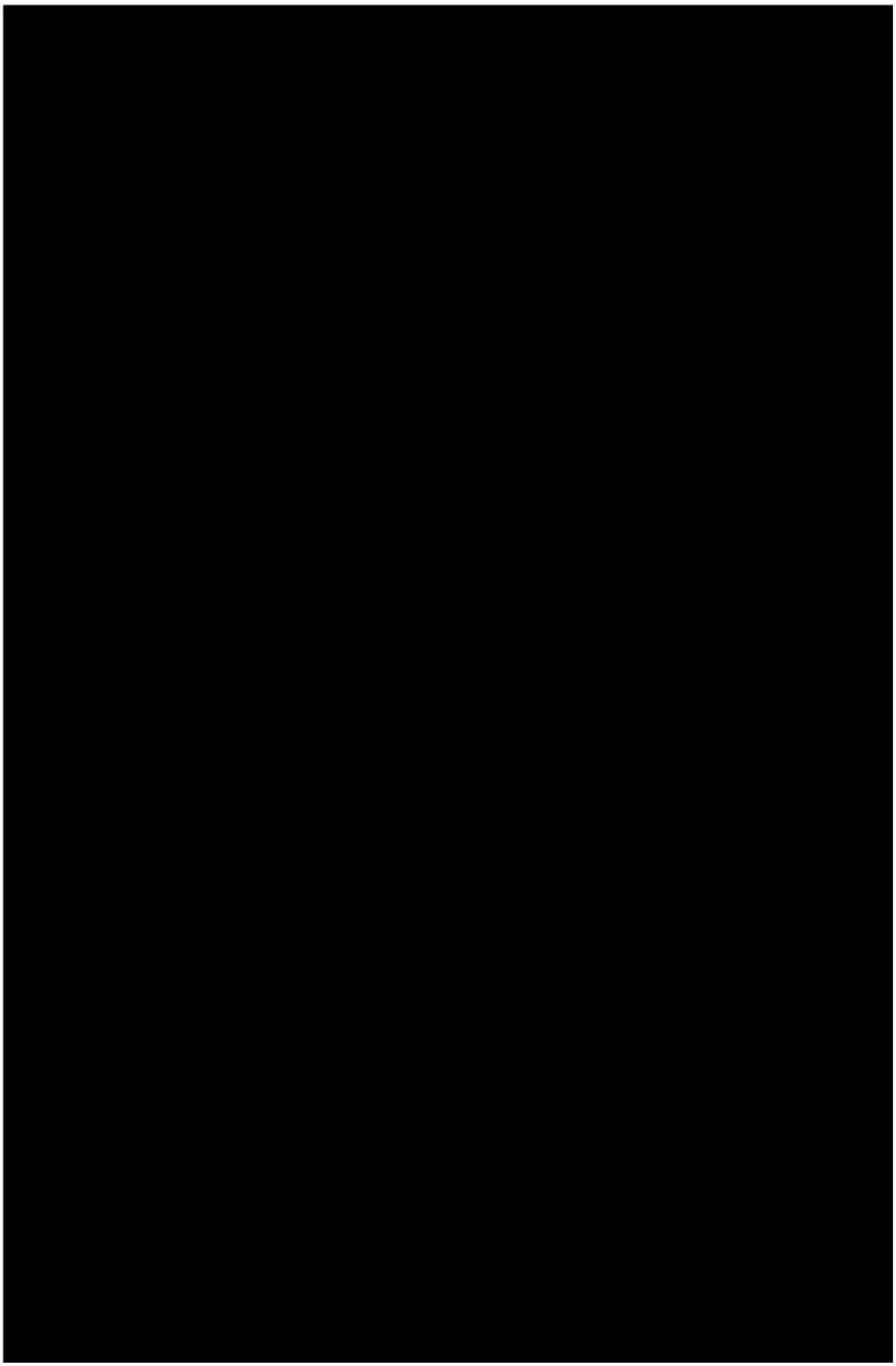
(KML)

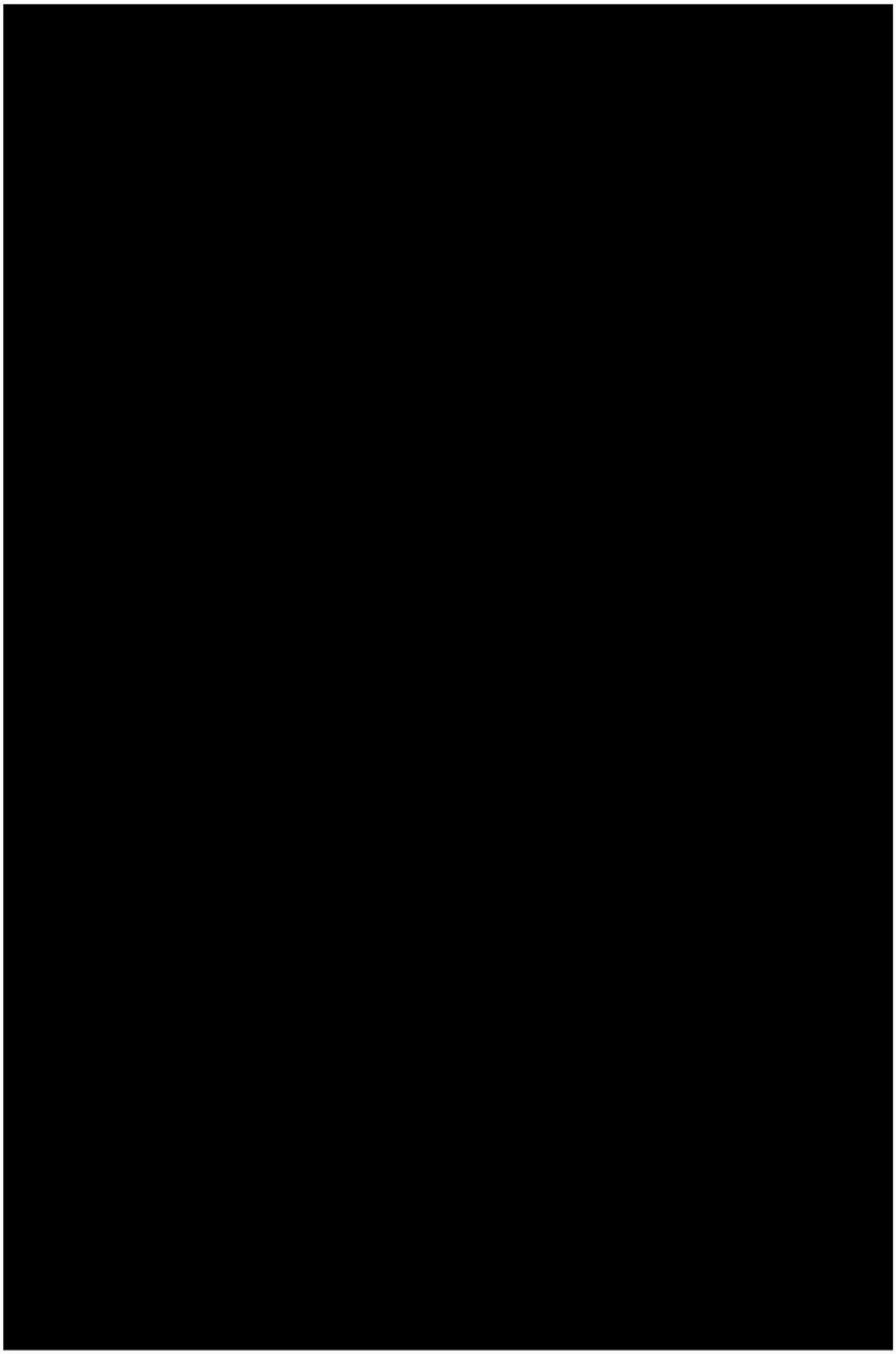
(KML)

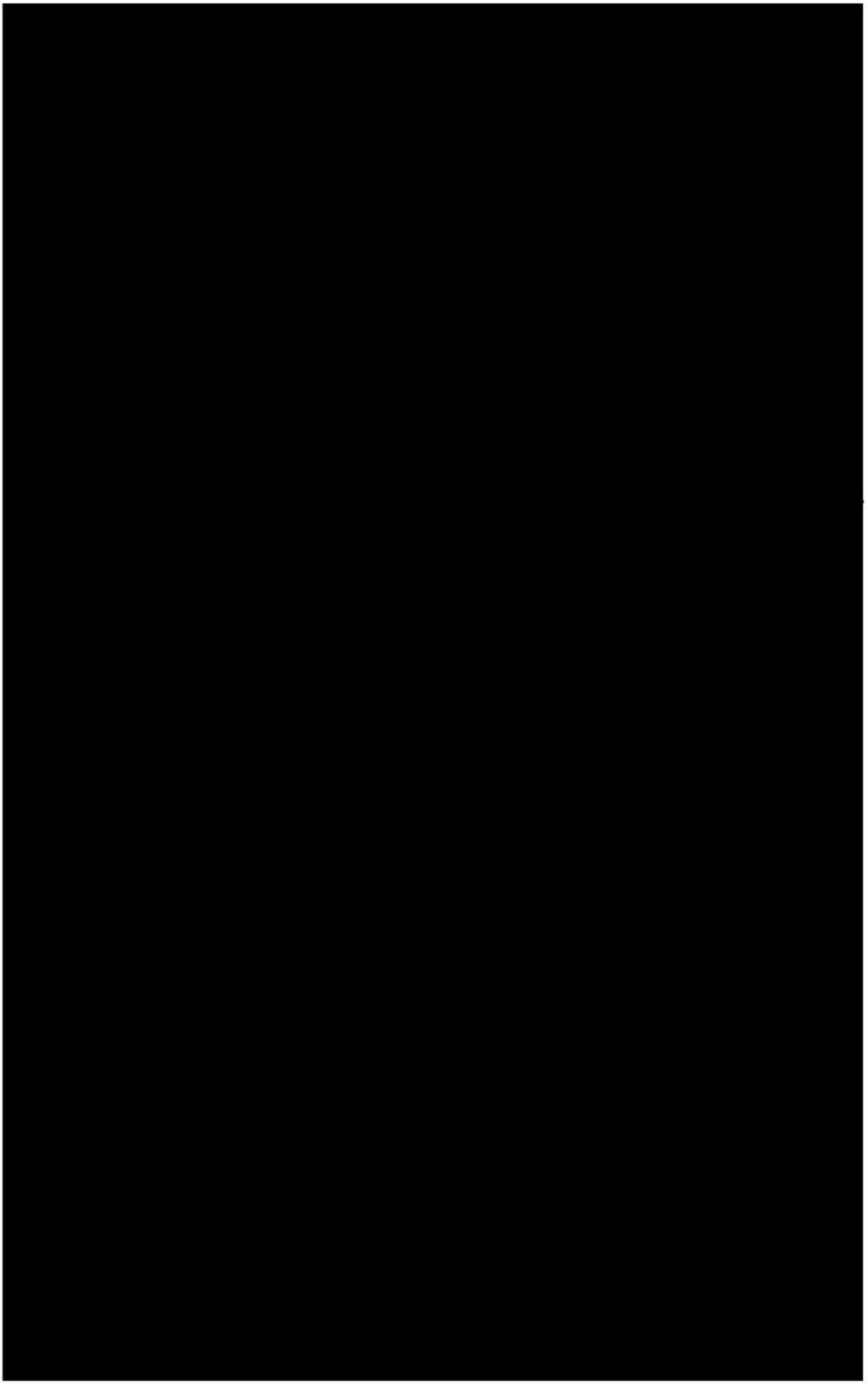
(KML)

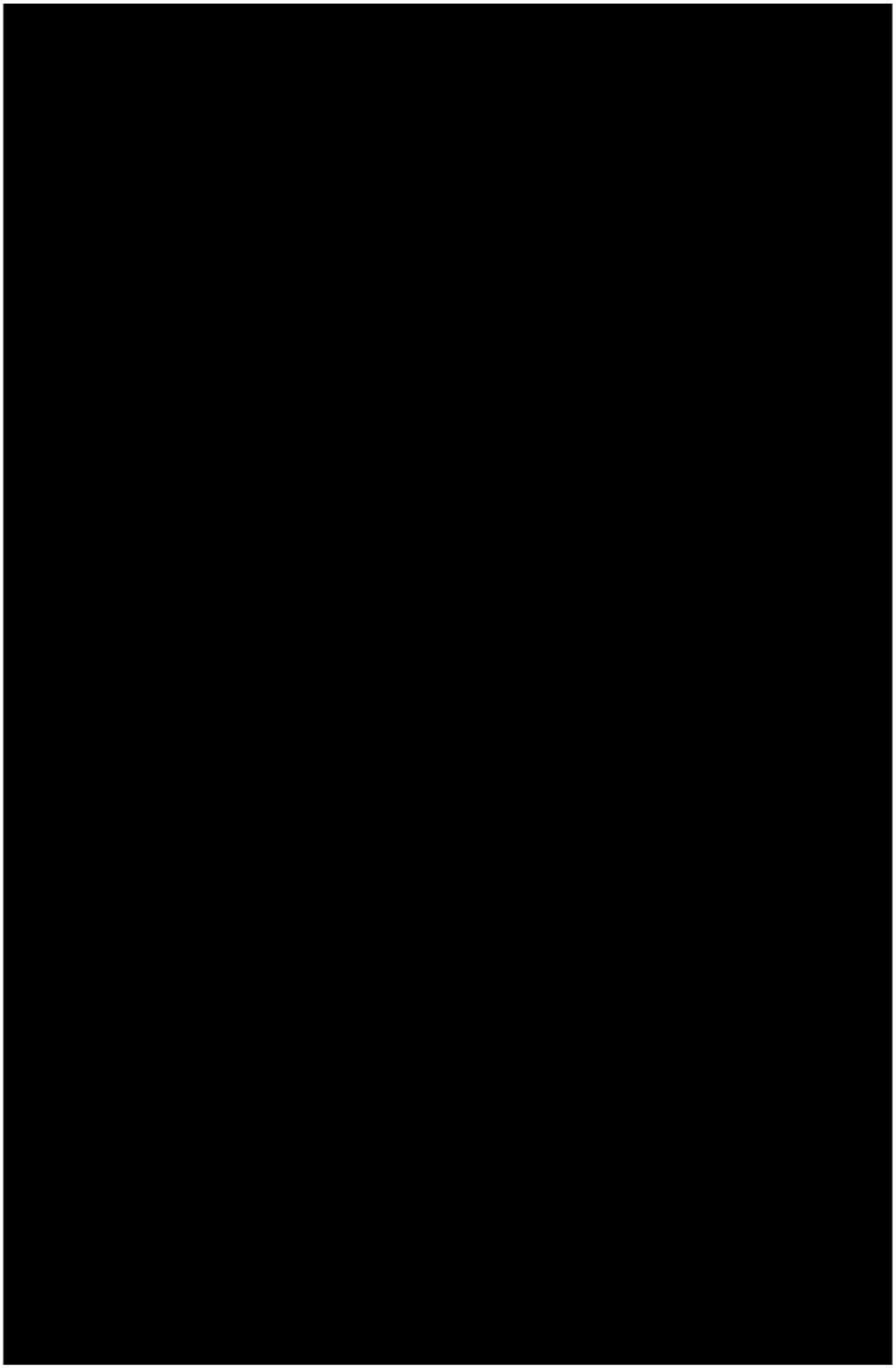
(KML)

(KML)

(KML)

(KML)

[redacted]

(EK)

(EK)

Sak nr. 2

Stedsvalg for den fremtidige

NATO-kommando i Norge

STATSRÅD JOHAN JØRGEN HOLST: Dette er en sak som vi har orientert om utgangspunktet for tidligere i den utvidede. Og som man vil erindre, har man på grunn av styrkereduksjonene etter avslutningen på den kalde krigen, funnet det nødvendig å rasjonalisere og strømlinje også kommandostrukturen i NATO. Tyske myndigheter insisterte på at hele Tyskland skulle inngå i NATOs sentralkommando, og Danmark ønsket å opprettholde kommandotilknytningen til Tyskland. Dermed var konstruksjonen som lå til grunn for den nåværende nordkommando, endret.

Vi tok derfor fra norsk side initiativ til å opprette en firelandsgruppe av de mest berørte land, og her ble det oppnådd enighet om et kompromiss som innebærer at Nordkommandoen på Kolsås blir nedlagt, og at det opprettes en ny nordvestkommando med hovedkvarter i Storbritannia.

På forsvarsministermøtet i NATO i desember 1991 ble det vedtatt at NATOs kommandostruktur i framtida skal bestå av to hovedkommandoer - Atlanterhavskommandoen og Europakommandoen. Da nedlegger man altså den tredje hovedkommandoen, Kanalkommandoen. Europakommandoen skal bestå av tre underkommandoer:

- Nordvestkommandoen med hovedkvarter i Storbritannia, som vil bli kalt AFNORTHWEST,
- Sentralkommandoen med hovedkvarter i Nederland, som blir kalt AFCENT,
- Sørkommandoen med hovedkvarter i Italia, som blir kalt AFSOUTH.

Norge vil inngå i den nye Nordvestkommandoen sammen med Storbritannia, Nordsjøen, Kanalen og Østersjøen. Norske styrker inngår i en felles kommando med britiske styrker og de sjømilitære styrker fra Belgia, Danmark, Nederland og Tyskland. Sett fra norsk side er det svært gunstig at britisk territorium nå vil bli en fullverdig del av den integrerte kommandoordningen i NATO. De har tidligere stått utenfor, på samme måte som fransk område gjør.

(EK) I de forslag som legges fram for forsvarsministermøet i NATO i neste uke, foreslås det opprettet en ny NATO-kommando med ansvar for Norge - Principal Subordinate Command NORTH, forkortet PSC NORTH - på nivå under den kommando som nå opprettes i Storbritannia, og det nivå som tidligere var i Norge. Den vil være underlagt Nordvestkommandoen i Storbritannia. PSC NORTH får norsk sjef og en internasjonal bemanning, bestående av offiserer fra våre viktigste allierte - de som har forsterkningsforpliktelser overfor Norge. Dette gjør at vi sikrer norsk kontroll med NATOs forsvarsdisposisjoner i Norge. Samtidig bidrar kommandoen til å knytte våre allierte direkte til den militære ledelse for forsvaret av vårt land.

Den dansk-tyske NATO-kommandoen for østersjøutløpene - BALTAP - som fram til i dag har vært en del av Nordkommandoen, vil i den nye strukturen bli et bindeledd mellom den nye Nordvestkommandoen og Sentralkommandoen. På det maritime området vil den være en del av Nordvestkommandoen, mens den på luft- og landsiden vil være en del av Sentralkommandoen. Dette gir Norge en god kommandomessig tilknytning til det kontinentale Europa og bidrar samtidig til å koble Norge til den sikkerhetspolitiske utvikling på kontinentet.

Geostrategisk er Norge en øy i forhold til sine allierte, og løsningen på det sjømilitære området er meget tilfredsstillende for Norge både politisk og militært. Gjennom en ny maritim PSC-kommando under den nye Nordvestkommandoen vil vi få en direkte kobling til de atlantiske sjømakter og til Atlanterhavskommandoen. Også på luftsiden knytter den nye kommandostrukturen Norge til betydelige militære ressurser. Fordelingen av militære lederstillinger i den nye strukturen gir oss en styrket posisjon og betydelig innflytelse. Således får vi nestkommanderende - altså stabssjefen - i den nye Nordvestkommandoen, og vi får stabssjefen også i den nye luftkommandoen som etableres i Storbritannia. Det er høyere stillinger enn vi har hatt i NATOs kommandokjede tidligere.

Forutsetningen har hele tiden vært å koble endringene på alliert og nasjonalt nivå sammen på en mest mulig optimal måte. I dag er forsvarskommandoene for henholdsvis Sør- og Nord-Norge - altså FKS og FKN - allierte kommandoer under Nordkommandoen.

Forsvarets overkommando har siden forsvarsministermøtet i desember utredet spørsmålet om stedsvalg for den nye internasjonale NATO-kommandoen i Norge. Fire alternativer er blitt vurdert: Reitan ved Bodø, eller Forsvarskommando Nord-Norge, Jåttå i Stavanger, eller Forsvarskommando Sør-Norge, Kolsås,

(EK)

som er sete for Nordkommandoen som er vedtatt nedlagt, eller en delt løsning mellom Kolsås og Jåttå. De grunnleggende krav som utredningen er blitt basert på, er:

- at PSC NORTH skal ha en internasjonal alliert stab og omfatte alle tre forsvarsgrener,
- at PSC NORTH skal kunne fungere etter anerkjente prinsipper som innebærer operativ kontroll over alle militære styrker innen det norske ansvarsområdet, så vel som nasjonal ledelse og kontroll,
- at personell- og driftsinnsparinger skal realiseres både for NATO og Norge,
- og at vi skal få maksimale besparelser på investeringssiden og utnytte nedlagte anlegg til andre formål.

På basis av utredningen fra Forsvarssjefen er Jåttå anbefalt valgt som lokalisering for det nye hovedkvarteret, og at norske avdelinger i Oslo-området, som pr. i dag har betydelige leieutgifter rundt omkring i byen, flyttes til Kolsås når Nordkommandoen er nedlagt. Anbefalingen begrunnes med at Jåttå allerede i dag er et moderne, funksjonsdyktig PSC-hovedkvarter, som umiddelbart vil kunne fungere i den nye kommandostrukturen uten store investeringer, mens Kolsås vil kreve betydelige nyinvesteringer for å fungere som et moderne hovedkvarter på dette nivået. En slik ombygging ville kreve store infrastrukturbevilgninger og kunne føre til forsinkelser og betydelige overgangsproblemer. Kolsås har i motsetning til Jåttå stor etterbruksverdi. I sum vil det være store norske og allierte besparelser ved å legge det nye hovedkvarteret til Jåttå. De konkrete tall kan vi først komme helt fram med etter de forhandlinger som må føres innenfor alliansen, og på basis av den mer detaljerte utredning og planlegging som nå settes i gang. Det har å gjøre med at NATO jo eier en god del av installasjonene på Kolsås, og det skal forhandles om det skal betales mellomlegg for dette.

Forsvarssjefen ønsker å beholde Forsvarskommandoen på Reitan og samlokalisere det nye NATO-hovedkvarteret med Forsvarskommando Sør-Norge, som dermed vil bli beholdt med en viss omstrukturering. Det vil være mest økonomisk å legge det internasjonale hovedkvarteret til Jåttå, sammenlignet med Bodø. Stavanger har f.eks. allerede de nødvendige sosiale tilbud for alliert personell, som skoler og et internasjonalt miljø.

(GSR)

Forsvarsdepartementet har foretatt en grundig etterprøving av de forutsetninger og vurderinger som ligger til grunn for Forsvarets Overkommandos utredning om stedsvalget. Også departementets utredning konkluderer med at ut fra operative økonomiske kriterier er Jåttå entydig den beste løsning. Til tross for en viss usikkerhet om de planleggingstall som er lagt til grunn, er Regjeringen enig i de konklusjoner som er trukket, og har vedtatt at det nye hovedkvarteret bør etableres på Jåttå i Stavanger.

Jeg tar derfor sikte på å informere NATO om Regjeringens vedtak på forsvarsministermøtet den 26. mai. Det vil der også bli tatt forbehold om Stortingets endelige samtykke, og jeg vil fremme en proposisjon til Stortinget om stedsvalget i løpet av juni måned.

(GSR) KOMITEENS LEDER: Ordet er da fritt.

KACI KULLMANN FIVE: Jeg forstår at dette spørsmålet om en ny NATO-kommando med ansvaret for Norge kommer opp som sak på NATOs kommende møte. Det er vel ingen av oss som har noe imot at det blir vedtatt, så det punktet er i og for seg ikke oppe til diskusjon eller rådgivning her i det hele tatt. Den biten av saken har vi hatt oppe før.

Det er plasseringen av den fremtidige PSC NORTH som står på dagsordenen, og jeg må si at jeg er forbauset over at Regjeringen har så stort hastverk med denne saken. Etter å ha lyttet til statsrådens presentasjon og også fått en god del henvendelser om denne saken på forhånd, bl.a. fra alle seks arbeidstakerorganisasjonene på Nordkommandoen, må jeg si at jeg sitter igjen med ganske betydelige spørsmålstegn knyttet til det økonomiske grunnlaget for dette, med andre ord om dette reelt sett vil gi den beste og mest effektive totalløsning økonomisk og personellmessig. De innvendingene som de seks arbeidstakerorganisasjonene trekker opp i et brev av 4. mai, er at de hevder at innstillingen er ufullstendig, delvis misvisende og tidvis gal i sin argumentasjon. De hevder at de økonomiske anslag er ufullstendige, unøyaktige og til dels feilaktige, og de hevder at personellmessige forhold er svært mangelfullt behandlet.

Så vidt jeg har forstått - for å ta et konkret eksempel - har man i regneoperasjonen når det gjelder Kolsås, lagt inn at man sparer, dette kommer på plussiden når det gjelder Kolsås, 112 mill. kr til et nytt parkeringshus på Huseby. Dette er et parkeringshus som ikke ligger inne i noen av de langtidsprogrammer for utbyggingen av Forsvaret som vi har sett hittil, hvis disse opplysninger er korrekte. Jeg må si at den type regneoperasjoner virker noe fiktive som grunnlag for en ganske vesentlig beslutning.

Mitt hovedspørsmål og min hovedinnvending går på det hastverk man nå har i denne saken. Her er det en nasjonal beslutning som skal fattes. Det er opp til Norge å foreta en plassering. Jeg er klar over at det ligger betydelige forhandlinger foran oss når det gjelder overtakelse av f.eks. Kolsås-installasjonene til rent nasjonale formål, men jeg synes det virker som om man her har unødig hastverk i denne saken, og at det gjennom noen måneders mer tidsbruk burde være mulig å få avklart på en mer tilfredsstillende måte de økonomiske og personellmessige sidene ved dette.

(GSR)

Til slutt et hovedspørsmål som ligger i dette. Jeg synes det er litt pussig at man her bestemmer seg for plasseringen før oppgaver og størrelsen på bemanningen overhodet synes å være avklart. Det er mulig at jeg ikke har oppfattet at det er avklart, men jeg har i hvert fall hørt meget klare påstander om at det her er særdeles mye som flyter, og at det kanskje hadde vært fornuftig å vente til etter at de brikkene er falt på plass, før man foretak den endelige vurdering.

Min konklusjon er altså at jeg så langt ikke har latt meg overbevise om at vi er kommet til det tidspunktet hvor det er riktig å gi noe klarsignal om det endelige stedsvalg. Det betyr ikke at jeg har tatt standpunkt ennå til fordel for Kolsås på vegne av Høyre, men at vi føler at vi ikke har et godt nok grunnlag for å si ja til det stedsvalget Regjeringen har foretatt, dersom ikke statsråden klarer å overbevise oss i løpet av dette møtet.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: I likhet med Kaci Kullmann Five har vi fått henvendelser fra arbeidstaker-organisasjonene på Kolsås, og det er vel kjent for Stortinget at det i forbindelse med slik geografisk plassering oppstår stor aktivitet blant de som føler sine arbeidsplasser truet, og det synes jeg er både rett og rimelig. Men det de anfører, er at de ikke har fått nok tid, og de mener - som også Kaci Kullmann Five var inne på - at det her er tatt en beslutning på et noe ufullstendig og kanskje til dels feilaktig grunnlag.

Mitt spørsmål er bare om det er mulig å reise til dette NATO-møtet og formulere seg slik at en kanskje kan ha handlefrihet til å vurdere dette på et senere tidspunkt.

PAUL CHAFFEY: Jeg vil bare si at vi har heller ikke tatt noe standpunkt her. Vi har også fått det samme brevet som bl.a. Kaci Kullmann Five har fått. Jeg vil avvente forsvarsministerens svar på spørsmålet som Høyre stilte her.

CARL I. HAGEN: Jeg merket meg at forsvars-ministeren her har gitt oss en orientering og ikke stilt oss noen spørsmål i det hele tatt. Det var en orientering om hva han akter å gjøre.

Det er klart at det er innenfor Regjeringens ansvarsområde å gi signaler og svar overfor NATO på hva

(GSR) Regjeringen mener, og når forbehold tas om Stortingets godkjennelse i spørsmål som krever Stortingets godkjennelse. Det er klart at dersom statsråden ønsker å gi et klart signal overfor NATO uten å ha grunn til å tro at han har forhåpninger om Stortingets godkjennelse med hensyn til de problemene det kan skape på et senere tidspunkt hvis godkjennelse eventuelt ikke gis, så er det statsråden selv som må vurdere dette på det nåværende tidspunkt.

Jeg vil bare gi det signalet at vi vil se på denne saken på helt normal måte når den kommer til Stortinget. Det betyr at vi kommer til å gå meget nøye gjennom de økonomiske beregninger og utsagn som måtte ligge i proposisjonen. La meg si det relativt forsiktig at etter en viss erfaring når det gjelder andre departementer, er interessen for å kontrollere beregninger og forutsetninger av økonomisk karakter ganske sterkt voksende for tiden. Vi forbeholder oss derfor retten til å gå bak det som eventuelt fremstår som departementets beregninger og be om grunnlagsmateriale for å foreta en reell etterprøving av beregninger av økonomisk karakter. Vi vil selvsagt også legge vekt på de militæres synspunkter og vurderinger, men det bør være av konkretiserende art. Vi vil derfor ikke ta noe standpunkt nå. Vi vil ha dokumentasjon, og vi vil ha ordinær komitebehandling med muligheter til å stille de nødvendige spørsmål før vi lander.

Jeg har to spørsmål: Hva er det som er så - skal vi si - hemmelig med dette at man ikke har fått en ordinær saksbehandling og forelagt konklusjoner for de forskjellige berørte organisasjoner på forhånd? Og så til det neste spørsmål, som også Høyres leder stilte: Hva er egentlig den forsvarsmessige årsak til at Regjeringens holdning til dette spørsmålet ikke kan utestå til forsvarsministermøtet senhøstes?

Er stedsvalg og finansiering når det gjelder den nye kommandoen i England avklart? Er det noe i det som noen hevder at vi på dette området ønsker å være den flinkeste gutten i klassen, eller er det andre årsaker som ligger bak dette?

INGVALD GODAL: Eg vil berre få lov til å gje uttrykk for to motførestillingar i tillegg til det som er sagt. Det eine går på dette med krisehandtering. I ein krisesituasjon trur eg at det er bra å ha ein rimeleg nærleik mellom regjeringa og ein slik kommando.

Det andre går på noko som me diskuterte då forsvarskomiteen var i Jåttå. Me spurde om ikkje ei slik plassering av hovudkvarteret var om lag like smart som at tyskarane skulle ha lagt sitt hovudkvarter til strendene i Normandie. Denne staden er veldig lett å

(GSR) angripe med kommandogrupper på ein ubåt, og den er forferdeleg sårbar. Det svaret me då fekk, var at dette ikkje var vurdert. Det er eit hol i fjellet der, slik at det er lett å installere utstyr der, og derfor gjorde dei det på den måten. Det var det svaret me fekk, og det uroar meg.

HELEN BØSTERUD: Aller først har jeg lyst til å gjenta, selv om det ikke er hoveddiskusjonen i dag, at jeg synes forsvarsministeren gjennom sitt aktive engasjement i denne saken har greid å få fram et vedtak, et kompromissvedtak, i NATO som tjener landet vårt, selv om det ikke var primærstandpunktet som slo gjennom.

Når det gjelder plasseringen her nasjonalt, synes jeg at den helhetsvurdering som forsvarsministeren har lagt fram, og som vi i forsvarskomiteen for så vidt har hørt før, er god, og jeg legger vekt på både det at det utstyr og de investeringer som er gjort på Jåttå, taler for saken, og at gjenbruksverdien på Kolsås er stor.

Når det gjelder hastverk her, vil jeg tro at i den prosessen vi er inne i med omorganisering og flytting, er det rimelig at en del av disse vedtakene bør gjøres fort, slik at vi kommer fortest mulig i gang med det som alle sammen er enige om, så jeg synes av mange grunner at det opplegg som statsråden her har, er godt.

MARIT ROTNES: Dette ligger kanskje litt på siden, men jeg har veldig lyst til å si noen ord om det som enkelte har lagt vekt på her, at de har fått mange henvendelser fra forskjellige fagorganisasjoner når det gjelder en militær omorganisering - og denne gangen i Bærum.

Som stortingsrepresentant fra Midt-Norge vil jeg bare fortelle at jeg får atskillige henvendelser angående de store omorganiseringer som nå er på trappene i Midt-Norge. Jeg vil derfor ikke legge større vekt på de som kommer fra Bærum, enn på de som kommer fra Midt-Norge.

KACI KULLMANN FIVE: Bare en liten svarreplikk, for jeg oppfattet dette som en replikk fra Marit Rotnes.

Det er ikke hvor henvendelsen kommer fra som for meg har vært avgjørende i dette spørsmålet, men det

(GSR) er at jeg føler at det her reises meget vesentlige spørsmål i forhold til de opplysninger vi her har fått fremlagt, og i forhold til de opplysninger som Regjeringen synes å bygge på. Jeg er opptatt av at vi skal fatte en beslutning som gir oss den best mulig effektive bruk av både økonomiske midler og personell-messige, og det vil styre konklusjonen. Jeg har ikke trukket noen konklusjon her om hvor dette skal ligge, men jeg ber om mer informasjon.

STATSRÅD JOHAN JØRGEN HOLST: For det første til dette spørsmålet om hastverk. Jeg er forbauset over det. Det skal treffes vedtak om disse spørsmål til uka, og da må vi ha fram hvor hovedkvarteret skal være. Det er avklart for alle de andre komponenter i systemet. Dette er ikke bare en norsk beslutning. Dette må vi ha NATOs tilslutning til, for det er NATO som skal finansiere dette, og det er grunnen til at vi måtte få denne avklaring nå. Dette har vært gjenstand for en meget grundig behandling både i Overkommandoen og i Forsvarsdepartementet, hvor det også har vært en nær kontakt med Kolsås, inklusiv den fremste norske representant der, general Hovland.

Når det gjelder henvendelsene fra arbeidstaker-organisasjonene, så har jeg hatt møte med disse. De er orientert, og [illegible] vi har gått fram i henhold til hovedavtalens bestemmelser. Men her må vi også skille mellom den form for drøftelser og orientering som skal gjøres overfor de sentrale organisasjoner, og det som skal gjøres overfor de lokale organisasjoner. Det er ikke overraskende at personellorganisasjonene på Kolsås engasjerer seg i situasjonen der. Den utredning som de har foretatt, har vært tilgjengelig, og vi har vurdert den i forbindelse med departementets vurdering av forsvarssjefens tilråding, så alle de forhold som er påpekt der, har vært vurdert. Det ligger f.eks. ikke inne i departementets beregninger noe om en parkeringsplass som man slipper å ha på Huseby. Dette
(SL) får stå for det det står for.

Vi har også hatt møte med ordføreren i Bærum, som naturlig er i slike saker, hvor vi har orientert om hvordan saken står. Ordføreren i Bærum har gitt uttrykk for at hans fremste bekymring gjaldt to felter. Det ene var etterbruken. Den er godt ivaretatt, for Forsvaret har mange dyre leieavtaler ute i byen i dag, bl.a. med Havnelageret, som gjør at vi vil kunne spare betydelige midler ved å flytte denne virksomhet til Kolsås. Så anleggene vil bli brukt.

Hans andre bekymring var at [illegible] for store villaer i Bærum ville svekkes. Det har vi ikke funnet å kunne tillegge avgjørende vekt.

(SL) Vi har et spesielt forhold når det gjelder personellorganisasjonen der ute. De som er tilsatt av norske myndigheter, representeres greit gjennom personellorganisasjoner som de har løpende kontakt med. De vil fortsatt følge hovedavtalens bestemmelser når det gjelder måten disse sakene drøftes på på sentralt plan. Men det er også en del av personellet som er direkte ansatt av NATO, og som ikke har det vern som norske arbeidstakere har. For også å ta vare på denne personellgruppen har vi nå opprettet et eget kontaktutvalg med sikte på, i samråd med NATOs myndigheter, å kunne bistå med å finne fram til den mest hensiktsmessige og beste løsning for alt personell. Nå ligger det også i dette at selve gjennomføringen vil komme til å ta flere år, slik at vi vil ha rimelig tid til å finne bærekraftige løsninger for det berørte personell. Det er vi meget opptatt av, og det har vi forsøkt å legge på plass.

En hovedgrunn til at vi må få avklart stedsvalget, er at man må komme i gang med planleggingen i NATO, hvor man skal dimensjonere dette i forhold til det infrastrukturprogram som skal finansieres, og det må prioriteres innenfor rammen av dette.

Dernest er oppgavene klare. Når det gjelder størrelsen på bemanningen, er den i all hovedsak avklart. Det er små marginer som gjenstår. Sånn er det alltid, for det skal forhandles landene imellom om posisjoner i disse hovedkvarterene. Men det er ingen stor usikkerhet som påvirker planleggingen.

Stortinget vil måtte fatte det endelige vedtak, for dette er en institusjon som etableres på norsk grunn. I den forbindelse vil personellorganisasjonene sentralt komme inn på vanlig måte i forbindelse med proposisjonen, i de drøftelser som gjennomføres i den sammenheng.

Når det gjelder de spørmsål som representanten Godal tok opp, for det første dette med nærhet til Regjeringen, så er det ingen av NATOs hovedkvarterer som ligger i hovedstedene. Det har vært spesielt, dette at Nordkommandoen lå ved den norske hovedstad. Det har ikke vært tillagt noen spesiell betydning i alliansen.

At hovedkvarteret skulle være lett å angripe - det blir i hvert fall mye bedre sikret mot angrep fra luften, inklusiv med kjernefysiske våpen, enn det er på Kolsås. Hvorvidt det er et hovedkvarter som det er lett å angripe med kommandostyrker fra sjøsiden, er også et spørsmål som ble vurdert av de militære myndigheter den gang man besluttet å opprette Forsvarskommando Sør-Norge. Den har også en helt sentral funksjon i forsvaret av det norske riket. Dessuten er dette forhold som NATOs militære myndigheter har vurdert, for denne saken har vært drøftet i NATOs militærkommando.

(SL)

KACI KULLMANN FIVE: Bare for å konkludere: Så vidt jeg vet, har den firelandsrapporten som ligger til grunn for dette, tatt som utgangspunkt at hovedkvarteret ligger på Kolsås, og at det blir liggende på Kolsås. Det er formulert som "seems to be located at Kolsås" i denne rapporten. Øverstkommanderende på Kolsås, Sir Patrick Palmer, har for øvrig også gått meget klart inn for dette. Det kan man velge å legge vekt på eller ikke, men han har faktisk gjort det. Min konklusjon er altså at vi fra Høyres side fortsatt etter det vi har hørt, ikke føler at vi har noe informasjonsgrunnlag som gjør oss beredt til å si ja eller nei til verken Jåttå eller Kolsås, og at Regjeringen derfor ikke kan regne med at den har ryggdekning. Men jeg har heller ikke falt ned på det andre alternativet.

CARL I. HAGEN: Jeg lurer på om jeg kunne få svar på mitt spørsmål om hovedkvarteret i England og alt det som har med finansieringen å gjøre, er i orden.

STATSRÅD JOHAN JØRGEN HOLST: Det er bestemt hvor hovedkvarterene i England skal ligge. Hovedkvarteret for Northwest skal ligge på High Wycombe.

Når det gjelder finansieringen, er den ikke avklart. Det har relasjon til det som jeg nevnte, om at hele infrastrukturprogrammet i NATO, hvor dette skal finansieres, på ingen som helst måte er avklart. Det er et av de hovedpunkter som også kommer opp på forsvarsministermøtet til uka.

KOMITEENS LEDER: Flere har ikke bedt om ordet, og vi kan gå videre til neste sak.

Sak nr. 3

Sør-Afrika-sanksjonene

UTENRIKSMINISTER THORVALD STOLTENBERG: I lys av utviklingen i Sør-Afrika har nå i praksis alle land unntatt Sverige og Norge avviklet sanksjonene overfor Sør-Afrika. Det gjør naturligvis at Regjeringen føler ansvar for norsk arbeids- og næringslivs muligheter til både å etablere seg, gjenoppta forbindelser og komme inn på det sørafrikanske markedet.

(SL)

Samtidig gav Mandela under sitt besøk her uttrykk for at en opphevelse av sanksjonene nå ville være et uheldig signal for dem i de avsluttende forhandlingene som nå foregår om en interimsregjering i Sør-Afrika. De skal ha sitt neste - og han sa avgjørende - møte i slutten av juni, og han spurte om det var mulig å vente med å gjøre noe til etter dette. Jeg gav ikke noe svar, jeg bandt meg ikke på noen måte vis-à-vis ham. Jeg redegjorde bare for de problemer som vi er opptatt av at norsk arbeids- og næringsliv ikke skal komme ut for.

Regjeringens holdning er at vi ikke avslutter 14 års sanksjonspolitikk med å krangle om åtte uker frem eller tilbake. Det synes jeg er en uverdig og litt trist måte å avslutte på. Det vi imidlertid vil gjøre, er å opprettholde sanksjonene og komme tilbake til konsultasjoner med Stortinget etter møtet i Sør-Afrika. Samtidig vil vi ha en mer liberal holdning til dispensasjoner. Vi har jo vært av de strengeste når det gjelder dispensasjoner. Det er en del bedrifter vi har kontakt med, som er i en vanskelig situasjon. Vi synes det er urimelig at de skal lide overlast av den grunn, og vi er innstilt på å være mer åpen for dispensasjoner i de åtte ukene. Jamt over betyr ikke de åtte ukene noe, men for enkelte kan det ha betydning. Jeg har vært i kontakt med den svenske regjering, og hvis vi følger denne linjen, vil de også gå inn for å gjøre det samme. Det betyr at vårt arbeids- og næringsliv ikke blir satt i en vanskelig situasjon vis-à-vis det svenske arbeids- og næringsliv.

JAN PETERSEN: Jeg vil få stille et par spørsmål, siden vår holdning i utgangspunktet er vel kjent gjennom odelstingsbehandlingen. Vi synes tidspunktet er kommet for opphevelse. Jeg forstår det slik at man vil oppheve sanksjonene om to måneder, uavhengig av hva resultatet på det forestående møtet måtte bli. Forholdet er jo at det var et møte nå i helgen hvor man, så vidt jeg skjønner, ikke kom så forferdelig langt, men Regjeringen mener at sanksjonene skal oppheves om to måneder. Da er mitt spørmsål: Hvilken funksjon har dette? Det faktum at bare Norge og Sverige opprettholder sanksjonene, slik utenriksministeren gav uttrykk for, forteller at det betyr svært lite i sydafrikansk sammenheng. Og dersom jeg har forstått en den presseoppslag rett, har også Mandela sagt at Norge ikke kan regne med noen særbehandling fra en ANC-regjerings side, og det er i og for seg rimelig nok. Da er spørsmålet: Hva er egentlig formålet med sanksjonene, hvis man nå allerede har bestemt seg for opphevelse?

(SL)

KJELL MAGNE BONDEVIK: Jeg vil bare ganske kort si at jeg er enig i det standpunkt som Regjeringen har tatt her. Jeg har også et visst behov for å spørre, i likhet med Petersen, om standpunktet innebærer at en uansett vil oppheve boikotten om to måneder, eller om det er slik å forstå at en da vil vurdere situasjonen og komme tilbake for en ny konsultasjon på det tidspunkt. Jeg vil håpe og anbefale det siste, altså at vi ikke allerede har bundet oss til å oppheve sanksjonene.

Ellers er det selvsagt riktig som Petersen var inne på, og som utenriksministeren også indikerte, at den norske og svenske boikotten nå ikke har noen særlig stor virkning økonomisk for Sør-Afrika. Men samtidig er de politiske signaler fra Norge langt viktigere enn hva vår egen størrelse skulle tilsi. Alle som snakket med Mandela eller på annen måte har vært i kontakt med Sør-Afrika, vet at Norges og Nordens holdning har betydd mye gjennom lang tid. Derfor vil det at vi gjør noe i strid med Mandelas råd nå - det dreier seg om åtte uker - være et uheldig politisk signal i en sensibel fase av forhandlingene. Derfor er jeg glad for at man opprettholder loven, og at en viser en praktisk tilnærming til realitetene - at en i akutte tilfeller benytter den unntaksbestemmelsen som har vært i loven hele tiden.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: Jeg vil uttrykke stor tilfredshet med at Regjeringen er kommet til denne slutning. Det er sagt her at når vi har hatt en sanksjonspolitikk som har virket i 14 år, er det klokt å følge linjen ut når det nå er snakk om så kort tid og det i tillegg er muligheter for dispensasjon for deler av vårt næringsliv som er i en situasjon hvor det er aktuelt. Så jeg støtter fullt ut opp om Regjeringens linje.

REIULF STEEN: Jeg vil si jeg - og sikkert flere - var særdeles lite lykkelig over de avismeldingene som - åpenbart på sviktende grunnlag - gikk ut på at Regjeringen ville oppheve sanksjonene. Nå har utenriksministeren sagt at han ikke vil det. Han vil opprettholde sanksjonene.

Det som gjenstår, er en vurdering av hvordan situasjonen vil være, om to måneder i første omgang, men også hvordan situasjonen i sin alminnelighet vil utvikle seg i Sør-Afrika. Det er ingen, ikke i Sør-Afrika og ikke utenfor Sør-Afrika, som kan ha noen sikker mening om hvordan utviklingen vil komme til å bli. Jeg er ikke så optimistisk som mange andre. Jeg

(SL) tviler mer på at man vil kunne finne fram til en løsning i løpet av så kort tid. Men det får tiden vise.

Det som er viktig, er etter min mening for det første å få fastslått at internasjonale sanksjoner har vært et av de viktigste midler til å skape den forandring som har funnet sted særlig i nasjonalist-partiet. Det er de internasjonale sanksjonene som der har lykkes. Det er ikke de Klerks vilje til ut fra demokratiske instinkter hos ham eller nasjonalist-partiet å innføre mer demokratiske styringsformer. For det andre er det viktig, som en fortsettelse av det, å fastslå at dersom det ikke lykkes å nå fram til løsninger som kan innebære en demokratisk utvikling, er sanksjonsvåpenet et våpen som man igjen er innstilt på å benytte.

(EK)

PAUL CHAFFEY: Jeg er tilfreds med det som er kommet fram nå, om at avismeldingene åpenbart var uriktige. Sanksjonene mot Sør-Afrika er de mest vellykkede sanksjoner som er gjennomført noen gang, og det til tross for at det er en del hull i sanksjonene som ikke burde være der.

Jeg er glad for at Regjeringen har hørt på ANCs president. Det ville vært uheldig for ANC hvis resultatet av Mandelas besøk i Oslo hadde vært at man ikke hadde gjort det. Jeg tror ikke det hadde vært spesielt heldig for Regjeringen heller - men det er for så vidt en annen sak. Jeg vil gjerne holde fast på - uavhengig av hva slags svar utenriksministeren nå kommer med på spørsmålet om når man bør oppheve sanksjonene - at vårt syn er at det må være knyttet til irreversible endringer i Sør-Afrika, og da overgangsregjering spesielt, som er den irreversible endringen som ANC har pekt på. Jeg syns også vi bør være mest mulig på linje med de råd ANC gir i disse spørsmålene.

Dispensasjoner er jo Regjeringens område, men jeg vil uttrykke ønske om at Regjeringen er forsiktig med å gi dispensasjoner fordi det også kan oppfattes som en endring av innholdet i norsk politikk.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Bondevik nevnte at det kunne ha en viss politisk betydning i en sensibel situasjon - jeg tror han ordla seg slik - i forhandlingene om Norge skal oppheve boikotten. Når så å si ingen andre enn Norge opprettholder boikotten, tror jeg nok man overdriver - og det har vi lett for å gjøre her i landet - betydningen av vår holdning til akkurat dette spørsmålet, og spesielt hvis det skulle bli kjent at man dispenserer fra denne ordningen mye lettere enn tidligere. Da må det være åpenbart for enhver at dette bare er en fane man holder for ikke å begynne å krangle med ANC etter at de har styrt landets politikk på dette området så lenge.

Jeg har lyst til å nevne ett poeng i denne forbindelse: Når det så å si bare er Norge som opprettholder boikotten, er det åpenbart at det først og fremst vil ramme norske bedrifter og ikke Syd-Afrika. I en situasjon hvor de aller fleste boikotter Syd-Afrika, vil ikke noen få spesielle fortrinn - alle stiller likt. Men i en situasjon hvor bare de norske bedrifter er avskåret fra handel med Syd-Afrika, får selvfølgelig andre lands bedrifter, som fritt kan handle med Syd-Afrika, et fortrinn og også

(EK) større sympati og goodwill fra handelspartnerne der nede.

Jeg tror vi må se i øynene at en fortsatt boikott nå i mye større grad må betales med forretningsmessige tap for de angjeldende norske bedrifter.

Vi har hele tiden vært imot disse sanksjonene, og er det selvfølgelig fortsatt.

GUNNAR BERGE: Jeg kan bare bekrefte at vi selvfølgelig støtter det opplegg som utenriksministeren her har presentert. Jeg har videre forstått det slik at dersom det blir aktuelt med en full opphevelse - eller en opphevelse med visse modifikasjoner; det er det det kan være snakk om - om en eller to måneder, vil det være aktuelt med et nytt møte i den utvidede utenrikskomite, i samsvar med det som var Stortingets forutsetning da vi hadde selve lovbehandlingen i Stortinget. På disse premisser kan Arbeiderpartiets gruppe gi sin fulle tilslutning til dette opplegget.

Det er selvfølgelig veldig viktig, som flere har understreket her, at vi lytter nøye til de råd vi får bl.a. fra ANC. Men det kan også være grunn til å understreke at det må være en norsk beslutning når og hvordan sanskjonene oppheves for vårt vedkommende.

UTENRIKSMINISTER THORVALD STOLTENBERG: Først til de åpenbart gale avisoppslagene. Det forbauser meg ikke. I samtalene jeg hadde med Mandela, forklarte jeg norsk arbeids- og næringslivs vanskelige situasjon når det bare var svenske og norske bedrifter igjen. Jeg gikk ikke inn på en løsning som jeg har kommet med her. Det hadde sammenheng med at han la så stor vekt på den signaleffekt det kunne ha hva Norge gjorde, nettopp ut fra at vi - sammen med Norden for øvrig - har gått i spissen på disse områdene. Samtidig er det ingen tvil om - og det tror jeg han gav uttrykk for offentlig også - at han forstod vår situasjon; det ble endog brukt uttrykket at man ikke skal forlange mer av sine venner enn av andre.

Jeg tror selv at vi skal kunne greie å unngå den uheldige signaleffekt det ville ha at vi opphevet sanksjonene nå. Men vi må også tenke på spesielle bedrifter som er helt utsatt - og det er jeg ikke i tvil om, for jeg har vært i kontakt med dem - og vurdere dispensasjon, så det ikke får alvorlige følger for dem. Det er også i henhold til den lov vi har holdt oss til hele tiden, hvor det uttrykkelig

(EK) står at forholdet mellom den interesse forbudet skal fremme, og den skade forbudet fører med seg, skal avveies. Det er klart at den interessen i dag er vesentlig redusert på grunn av utviklingen i Sør-Afrika.

Formålet er simpelthen å avslutte dette på en verdig måte. Etter at vi har hatt et så skikkelig forhold i vel 14 år, syns jeg det ville være høyst uverdig om vi avsluttet med en uenighet med den mannen som har betydd mest i denne sammenheng. Jeg har faktisk også hatt samtaler med den svenske statsminister om dette, som uttrykkelig sa at jeg kunne si at de vil følge den samme linjen og på det samme grunnlaget i Sverige. Og det er - som jeg sa - igjen nyttig for vårt arbeids- og næringsliv.

Så er det ett poeng til. En grunn til at jeg ikke tok opp en slik løsning under samtalen med Mandela, er at jeg syns det er viktig - og det sa jeg også til ham - at det er vi som tar den endelige avgjørelse. Jeg ville ikke binde det til spesielle begivenheter i Sør-Afrika. Det skulle ikke være noen automatikk, men det er vår vurdering i Norge som avgjør hva vi gjør når. Derfor er det min hensikt etter møtet de siste dager i juni måned å ta en ny runde med konsultasjoner i Stortinget før vi eventuelt foretar oss noe mer.

JAN PETERSEN: Jeg har for så vidt ikke så forferdelig mye å legge til. Men jeg er nå virkelig i stuss over hvorfor denne saken er satt på dagsordenen. Så vidt jeg kan skjønne, er det egentlig ikke noe annet enn en rapport fra et møte med Mandela. I realiteten er vi nå i omtrent samme situasjon som vi var i, bortsett fra at dispensasjonsadgangen, som har ligget der hele tiden, skal brukes noe mer, og en antydning om på hvilket tidspunkt man egentlig skal komme tilbake med saken.

Da er i grunnen mitt spørsmål hva dette betyr i praksis for de næringer som nå tydeligvis skal få lettelser, og det er en god del næringer som stadig vekk har kommet med henvendelser, f.eks. hermetikkindustrien. Betyr dette i praksis at for de næringer hvor det nå er en viss økonomisk interesse, er det fritt frem? Da blir det jo i realiteten et skall man sitter igjen med, og hva er da i så fall poenget med selve øvelsen?

(EK)

UTENRIKSMINISTER THORVALD STOLTENBERG: Det er et spørsmål om vurdering hvor viktige disse åtte ukene er i forhold til situasjonen. For noen av bedriftene kan det være viktig. Men ellers er tanken en opphevelse etter de åtte ukene.

KOMITEENS LEDER: Flere har ikke bedt om ordet til denne saken.

Sak nr. 4

Eventuelt

KOMITEENS LEDER: Ingen har bedt om ordet under Eventuelt.

Møtet hevet kl. 15.40